

Torshälla

Anläggande av fiberkabel

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Torshälla 95:1, stadslager
Bergsgatan, Bruksgränd, Klostergatan och Vallgatan
Torshälla socken
Eskilstuna kommun
Södermanlands län

Maud Emanuelsson

Torshälla

Anläggande av fiberkabel

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Torshälla 95:1, stadslager
Bergsgatan, Bruksgränd, Klostergatan och Vallgatan
Torshälla socken
Eskilstuna kommun
Södermanlands län

Maud Emanuelsson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2016

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-565-5

Tryck: JustNu, Västerås 2016

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Syfte.....	6
Metod och genomförande	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Undersökningsresultat.....	8
Utvärdering.....	8
Referenser.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10

Figur 1. Utdrag ur digitala Gröna kartan. Platsen för undersökningen är markerad med en svart cirkel. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Under två dagar i september 2016 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Berörd fornlämning var stadslagret Torshälla 95:1, i Torshälla, Eskilstuna kommun. Undersökningen gjordes med anledning av nedläggande av fiberkabel. Ledningarna lades ner längs med gatorna Bergsgatan, Bruksgränd, Klostergatan och Vallgatan. Enstaka lösfynd påträffades, bland annat en skärva rödgods från 1800–1900-tal. I övrigt framkom inget av antikvariskt intresse.

Figur 2. Del av Bergsgatan mellan kvarteret Fogden till vänster och kvarteret Prästmannen till höger. Fotograferat från norr av Maud Emanuelsson.

Bakgrund

Stadsnätbolaget AB fick 2015 tillstånd av Länsstyrelsen i Södermanlands län att anlägga fiberkabel inom delar av Torshällas stadslager, fornlämning 95:1, under förutsättning att arbetet övervakades av en arkeolog. Länsstyrelsen utsåg Stiftelsen Kulturmiljövård som uppdragstagare. Stadsnätbolaget AB var uppdragsgivare och kostnadsansvarig.

Syfte

Syftet med undersökningen var att övervaka schaktningsarbetet, i möjligaste mån undvika skador och vid behov dokumentera lämningar som berördes av kabelschaktet. Smärre anläggningar eller kulturlager skulle undersökas och dokumenteras men om komplexa anläggningar, konstruktioner eller kulturlager framkom skulle länsstyrelsen kontaktas. Målgrupper för undersökningen var länsstyrelsen och uppdragsgivaren.

Metod och genomförande

Arbetet med att anlägga fiberkabel genomfördes med tre grävmaskiner. Arkeologen gick mellan de tre maskinerna, som grävde samtidigt, och övervakade schakten. Detta bedömdes som ett acceptabelt genomförande då det framför allt förväntades bärlager i schakten. Möjligheten fanns också att tillkalla ytterligare en arkeolog om så ansågs nödvändigt.

Schaktet grävdes med smalskopa (0,20 meter bred) i kanten längs med gatorna Bruksgränd, Bergsgatan, Klostergatan och Vallgatan. I några fall korsade schaktet gatan för att fortsätta löpa längs med den andra sidan. Schaktbredden var i ytan 0,30 meter och i botten 0,25 meter. Schaktet var i snitt 0,40 meter djupt. Vid kurvan där Bergsgatan övergår i Klostergatan uppgick schaktdjupet till 0,60 meter (morän). Med undantag för den nordligaste delen av Vallgatan (cirka 100 meter) samt enstaka schakt som grävts tvärs över gatan (och som direkt fylldes igen för att undvika hinder för biltrafiken) har hela schaktet kontrollerats av arkeolog. Lösfynd noterades.

I länsstyrelsens beslut ingick även Vive Jönsgatan och Lilla Gatan. Dessa gator utgick dock på grund av lågt intresse för fiber bland de boende.

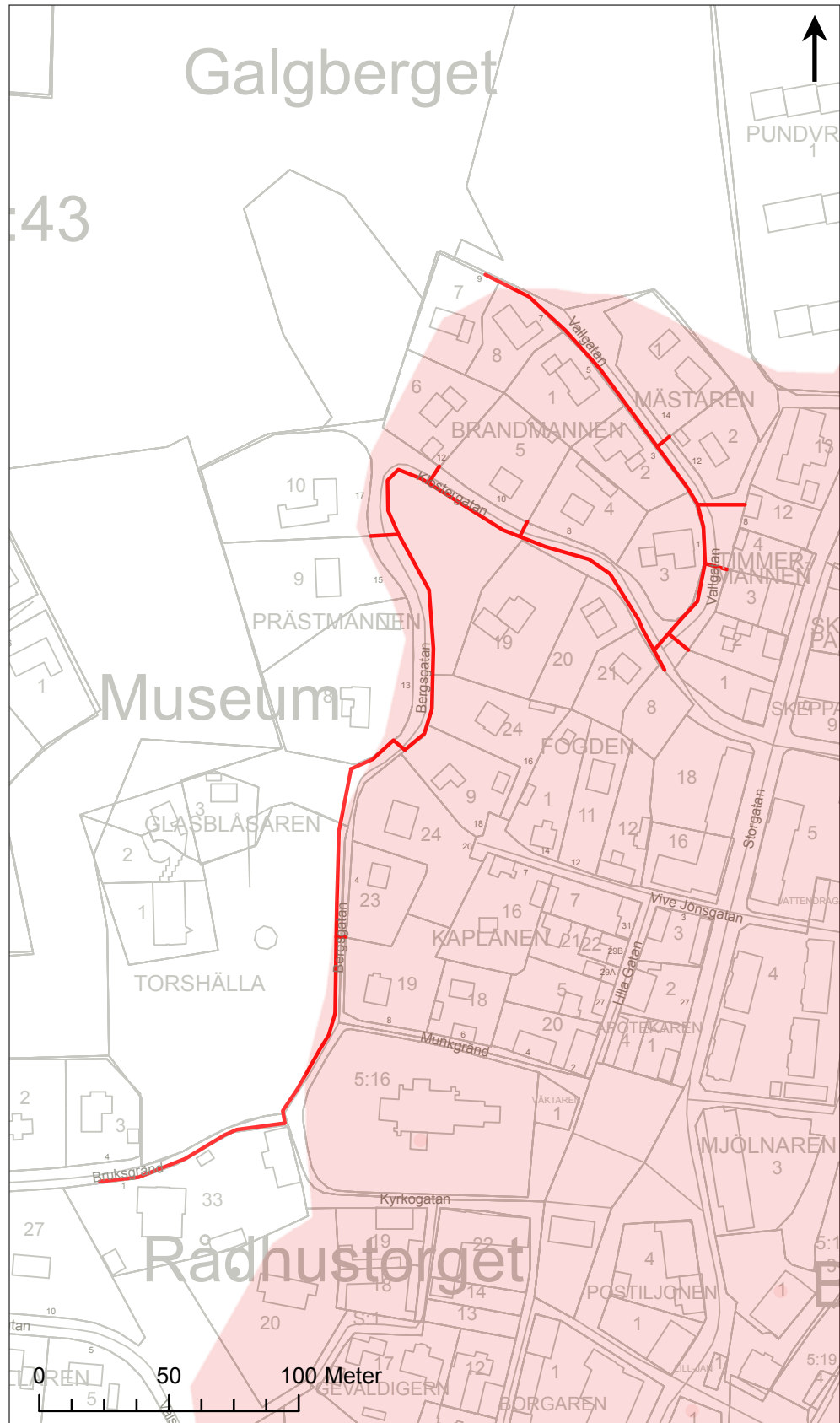
Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet var beläget på den västra sidan av Torshällaån inom fornlämning Torshälla 95:1, stadslager, öster och norr om Torshälla kyrka. Ortnamnet Torshälla skrevs 1252 *Thorsbarchum* och antyder att orten under yngre järnålder användes i samband med förkristen kult. Kyrkan uppfördes på 1100-talet men har genomgått ett flertal till- och ombyggnader.

Torshälla antas ha blivit en stad under 1200-talet och uppkomsten tros höra ihop med att det på platsen fanns fornsar som utnyttjades för kvarndrift. År 1317 utfärdade kung Birger Magnusson stadsprivilegier. Torshälla var, åtminstone under 1300-talet, ett administrativt centrum som var underordnat Nyköping (Ros 2013:2 och där anförd litteratur).

Få arkeologiska undersökningar har genomförts i den nordöstra delen av Torshällas stadslager. Det har främst rört sig om provgropar och mindre schaktningar (Lst FFU).

Figur 3. Schaktets sträckning för fiberkablarna längs med de fyra berörda gatorna. Bakgrundskarta är kommunens underlagskarta tillsammans med utbredningen för stadslaget Torshälla 95:1. Skala 1:2 500.

Undersökningsresultat

Schaktet grävdes i befintliga schakt för gatubelysningen eller gatorna. Fyllningen bestod av bärlager, främst fint grus. Kring elskåpen förekom sand. Schaktdjupet var 0,40 meter förutom i kurvan mellan Bergsgatan och Klostergatan där djupet uppgick till 0,60 meter. Endast i kurvan grävdes schaktet ned i orörd mark.

Enstaka lösfynd påträffades i fyllningen vid Bergsgatan norr om kyrkan, i höjd med kvarteret Kaplanen 19 och lite av Kaplanen 23 (figur 3 och 6). Längs en 40 meter lång sträcka återfanns en keramikskärva rödgods från 1800–1900-tal, en skärva brunt buteljglas, en liten medicinflaska i brunt glas, tegel och trasiga järnföremål, bland annat ett dörrbeslag. Samtliga fynd bedöms vara samtida med rödgodset. Utöver detta framkom inget av antikvariskt intresse.

Den arkeologiska insatsen har inte klargjort om det finns kulturlager eller äldre lämningar under nivån med bärlager.

Figur 4. En keramikskärva rödgods påträffades nära kyrkan. Fragmentet är fotograferat framifrån och från sidan. Skala 1:1. Foto: Maud Emanuelsson.

Utvärdering

Kunskapen om nordöstra delen av Torshällas stadslager är begränsad då få arkeologiska insatser har gjorts. På grund av det ringa schaktdjupet, och att schaktet lades i befintliga schakt, framkom inget vid denna undersökning som kunde klargöra mer om Torshällas äldre historia.

Figur 5. Nedre delen av Bruksgränd med kyrkogårdsmuren och Torshälla tegelkyrka i bakgrunden. Fotograferat från väster av Maud Emanuelsson.

Figur 6. Del av Bergsgatan norr om kyrkan. I denna del av schaktet påträffades lösfynd i bärlagret i form av rödgods, sentida järnföremål, ett fragment buteljglas och en liten brun glasflaska. Fotograferat från sydväst av Maud Emanuelsson.

Figur 7. Fortsättningen på Bergsgatan. Den nedre delen av schaktet syns även i figur 6. Fotograferat från norr av Maud Emanuelsson.

Figur 8. Den nedre delen av Klostergatan. Fotograferat från nordväst av Maud Emanuelsson.

Referenser

Länsstyrelsens förfrågningsunderlag för ärende dnr 431-5283-2015.

Ros, Jonas 2013. *Hammarsslugg från 1600–1700-tal i Torshälla*. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Torshälla, stadslager 95:1. Fastigheten Torshälla 5:8. Torshälla socken. Torshälla stad. Eskilstuna kommun. Södermanland. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2013:24. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	15135
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-5283-2015, 2015-12-18
Uppdragsgivare:	Stadsnätsbolaget AB
Personal:	Maud Emanuelsson
Landskap:	Södermanland
Län:	Södermanland
Kommun:	Eskilstuna
Socken:	Torshälla
Fastighet:	Bruksgränd, Bergsgatan, Klostergatan och Vallgatan
Fornlämning:	Torshälla 95:1
Kartblad, fastighetskartan:	65F8IN Torshälla
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Undersökningsperiod:	1–2 september 2016
Undersökt yta:	Cirka 550 löpmeter
Dokumentationshandlingar:	Förvaras hos ATA (5 digitalfoton).
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs.